

Lägesrapport om genomförandet av landsbygdsprogrammet 2014–2022

Syfte med rapporteringen till övervakningskommittén

Övervakningskommittén (ÖK) ska granska programmets genomförande och framstegen när det gäller att uppnå dess mål. Kommittén får också lämna synpunkter om utvärderingen av programmen och har uppgifter kopplade till de urvalskriterier som används för att välja ut vilka insatser som ska få stöd.

Lägesrapporten ger möjlighet för ledamöterna i ÖK att följa programmets genomförande hittills.

Förväntningar på ledamöterna i övervakningskommittén

Ledamöterna i ÖK förväntas ta del av innehållet i lägesrapporten för att få kännedom om programmets genomförande hittills och för att kunna bidra med förslag på vilka eventuella åtgärder som kan behöva vidtas för att uppnå måluppfyllelse. På mötet kommer underlaget att presenteras i korthet. Efter mötet förväntas ledamöterna återföra relevant kunskap till sina respektive organisationer.

Ledamöterna i ÖK kan efterfråga ytterligare underlag som behövs för att kunna följa programmets genomförande.

Bakgrund

Jordbruksverket har tagit fram en lägesrapport för genomförandet av landsbygdsprogrammet, som bland annat visar besluts- och utbetalningsläget den **17 oktober 2022**. Avsikten med lägesrapporten är att skapa en ögonblicksbild över genomförandet. Ambitionen är att lägesrapporten ska vara lättöverskådlig och möjlig att förstå även för den som inte aktivt arbetar med programmet. Målen för landsbygdsprogrammet anges i prioriteringar och fokusområden. Fokusområdena beskriver olika delar av prioriteringarna.

Innehåll

Lägesrapport om genomförandet av landsbygdsprogrammet 2014–2022	1
Genomförande av landsbygdsprogrammet	3
EURI-medel	5
Måluppfyllelse - beviljat och utbetalt stöd per unionsprioritering	6
Inneliggande ansökningar	9
Programavslut och stöd som förlängs	10
Handläggningstider och behövd utbetalningstakt för projekt- och företagsstöd.....	12
Resultat.....	16
Projekt-och företagsstöd	16
Jordbrukarstöd	19
Omställning till ekologisk produktion samt restaurering av betesmarker och slätterängar har lägst måluppfyllelse.....	21
Bilaga 1	27
Bilaga 2	29

Genomförande av landsbygdsprogrammet

Lägesrapporten utgår från den programversion som godkändes av EU-kommissionen den 30 september 2021, det vill säga efter **programändring 8**.

I lägesrapporten visar vi budgetutnyttjandet utifrån hur stor del av budgeten som är beviljad och utbetald från det att EU-kommissionen godkände det svenska programmet den 29 maj 2015. En majoritet av projekt- och företagsstöden i programmet stängs för ansökan **den 31 december 2022**. För stöden som stängs är sista dag att besluta om ärenden är den **31 december 2023**¹. Vissa stöd ska fortsätta vara öppna för ansökan fram till 31 december 2023 (se mer detaljerad information i avsnittet om programavslut). Sista dag att besluta om ärenden inom dessa stöd är 31 mars 2024. Ändringsbeslut kommer att kunna fattas även efter detta datum. Utbetalningar kan göras **fram till 2025**. För jordbrukarstöden, det vill säga miljöersättningar, ersättningar till ekologisk produktion, kompensationsstöd och djurvälståndersättningar jämföras de belopp som har beviljats i stöd med beloppet för utbetalningar. Detta innebär att både åtaganden och utbetalningar för dessa ska vara uppfyllda **till slutet av 2022**, med undantag av ersättningarna för vallodling samt restaurering av betesmarker och slåtterängar som löper till 2024.

Stöden och ersättningarna i programmet finansieras gemensamt av Sverige och EU. Budgeten är totalt cirka 48,1 miljarder kronor som fördelas mellan de olika åtgärderna, varav cirka 16,8 miljarder omfattar projekt- och företagsstöd (exklusive tekniskt stöd) och cirka 29,4 miljarder jordbrukarstöd.

Tabell 1 Budgetutnyttjandet av landsbygdsprogrammet 2014–2022, tkr.

Stödform	Program-budget	Beviljat stöd, inkl. återflöden	Beviljat stödbelopp i förhållande till programbudget, %	Utbetalt stöd, exklusive förskott	Utbetalt stödbelopp i förhållande till programbudget, %
Landsbygdsprogrammet totalt	48 143 410	42 553 670	89%	37 805 600	79%
Projekt- och företagsstöd (POF)	16 760 050	15 298 650	91%	10 550 600	63%
Jordbrukarstöd	29 442 750	25 793 300	88%	25 793 300	88%
Tekniskt stöd	1 940 610	1 461 710	75%	1 461 710	75%

Till och med 17 oktober 2022 har stöd beviljats för totalt cirka 42,5 miljarder kronor, vilket motsvarar cirka 89 % av programmets budget. Det har betalats

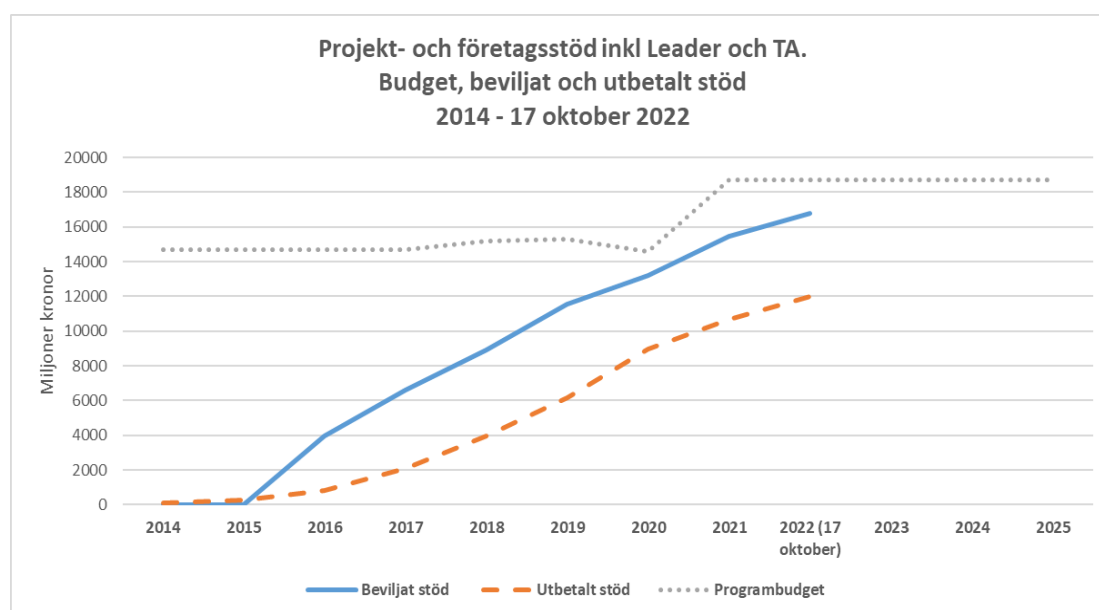
¹ För Jordbruksverket gäller slutet av juni 2023.

ut cirka 37,8 miljarder kronor totalt, vilket motsvarar 79 % av programmets budget. Drygt 750 miljoner kronor har beviljats inom **projekt- och företagsstöd** efter förra rapporteringen och sett till att 100 % ska vara beviljat i slutet av 2023 ligger det bra till. Utbetalt stöd ligger däremot något lågt i förhållande till att allt ska vara utbetalt i slutet av 2025. Det finns cirka 10,3 miljarder kronor kvar att betala ut totalt för landsbygdsprogrammet varav en stor andel omfattar projekt- och företagsstöd med ca 6,2 miljarder kronor.

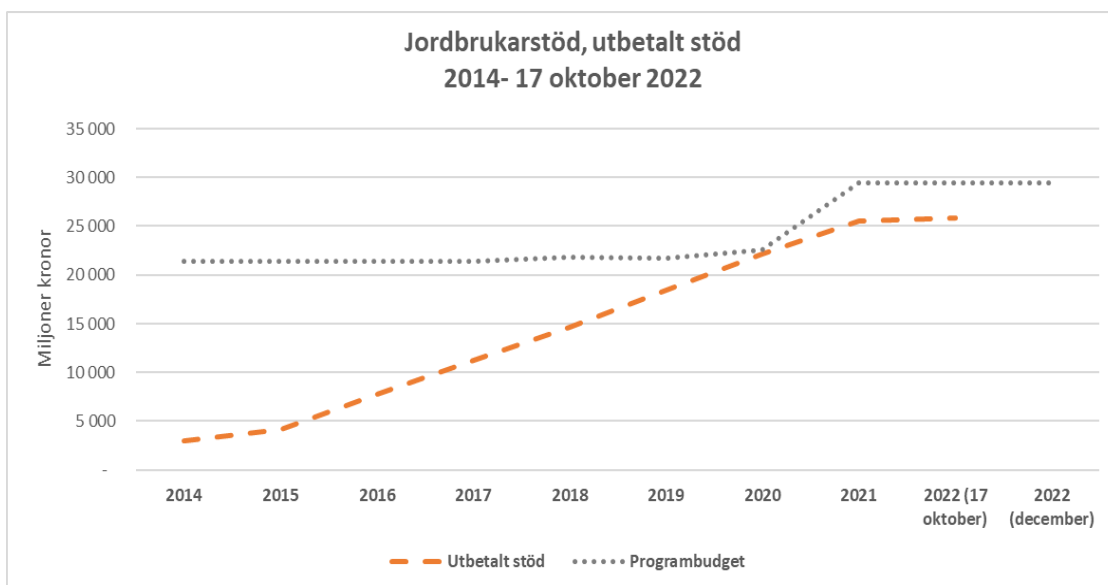
Vi kan notera att det inte har förändrats mycket för **jordbrukarstöd** efter den senaste rapporteringen, vilket är förväntat eftersom utbetalningarna börjar nu i höst. Ungefär 57 000 ansökningar har kommit i år, vilket är något färre än föregående år och utifrån ansökningarna ser vi inget som tyder på avvikelser gällande utbetalningar mot föregående prognos. Vi följer vår plan där delutbetalningar för miljöersättningar på 75 % av beloppet kommer ske i oktober och slututbetalningar i december.

Diagram 1 och 2 visar hur stor andel av budgeten som har beviljats och betalats ut per år under programperioden.

Figur 1 Beviljat och utbetalt stöd per år, projekt- och företagsstöd i förhållande till programbudget.

Figur 2. Utbetalt stöd per år, jordbrukarstöd i förhållande till programbudget.

Här ser vi hur programbudgeten har förändrats under programperioden och i relation till utfall för projekt- och företagsstöd. Beviljat stöd följer väl programbudget men det finns ca 6,2 miljarder kronor kvar att betala ut till slutet av 2025 så vi har ett ansträngt läge. En förklaring till detta är att projekt och investeringar sträcker sig över en lång tid och utbetalningar görs för faktiska redovisade kostnader. En ytterligare förklaring är att det har blivit färre och dyrare projekt än förväntat.

Inneliggande ansökningar (dvs. ansökan om stöd som inte fått beslut än) uppgår till 1,8 miljarder kronor för projekt- och företagsstöd och 3,6 miljarder kronor för jordbrukarstöd. Inneliggande ansökningar kan ge en viss indikation avseende efterfrågan på stöden. Mer detaljerad information om detta finns i avsnittet Inneliggande ansökningar.

EURI-medel

Programändring 8 omfattade en inväxling av medel från det europeiska återhämtningsinstrumentet (EURI²). Detta innebär att EU tillförde Sverige 151,6 miljarder euro i EURI medel i syfte att hantera konsekvenser av Coronapandemin. Istället för att utöka den totala programbudgeten har Sverige valt att minska den svenska finansieringen i motsvarande grad. I kronor räknat innebär det 1 516 miljarder kronor i ökad EU-finansiering medan svensk finansiering har minskat med motsvarande summa.

² EURI = European Union Recovery Instrument

Nedan redovisas hur EURI-medlen har utnyttjats hittills:

Tabell 2 Uppföljning av EURI-medel exklusive tekniskt stöd, tkr

Stödform	EURI-budget, tusentals kronor	Beviljat stöd, inkl. återflöden	Beviljat stödbelopp i förhållande till EURI-budget, %	Utbetalt stöd, exklusive förskott	Utbetalt stödbelopp i förhållande till EURI-budget, %
Investeringsstöd till jordbruk (löpande)	566 200	436 800	77%	78 000	14%
Ersättning till ekologisk produktion (2021)	639 600	633 700	99%	633 600	99%
Miljöersättning för minskat kväveläckage (2021–2022)	250 000	246 200	98%	120 200	48%
Summa	1 455 800	949 700	65%	762 700	52%

EURI-medlen ska användas till ersättningarna i tabellen ovan. Miljöersättningen för minskat kväveläckage avser två stödår, medan investeringsstöd till jordbruk kan beviljas löpande under hela programperioden. Nya beslut inom investeringsstöd till jordbruk finansieras av återhämtningsfonden tills dessa medel är förbrukade. Det har beviljats ca 240 miljoner kronor sedan förra rapporteringen. Önskad snittutbetalningstakt för att klara budgetmålen till december 2025 är cirka 12,7 miljoner kronor per månad, vilket har ökat jämfört med förra rapporteringen eftersom utbetalningstakten är långsam. Söktrycket för ökad konkurrenskraft är högt och ansökta stöd överstiger kvarvarande budget. Mer detaljerad information finns i avsnittet Inneliggande ansökningar.

Måluppfyllelse - beviljat och utbetalt stöd per unionsprioritering

Målen för landsbygdsprogrammet 2014–2022 anges i prioriteringar och fokusområden. Detta kapitel baseras på de sex unionsprioriteringar som programmet är indelat i. Beloppen redovisas efter att så kallade återflöden har räknats av från insatser som har slutförts. Unionsprioritering 1 är tvärgående och innefattar kompetensutveckling, rådgivning, innovationsstöd och samarbetsstöd inom de övriga fem prioriteringarna.

Tabell 3 och 4 visar budgetutnyttjande för varje unionsprioritering jämfört med föregående rapportering till övervakningskommittén. Vi kan notera att den införda budgetflexibiliteten gör att budgeten justeras inom prioriteringar, vilket kommer att uppdateras i kommande programändring.

Tabell 3 Sammanställning landsbygdsprogrammet 2014–2022. Beviljade stöd (tkr).

Unionsprioritering	Programbudget	Beviljat stöd, inkl. återflöden	Beviljat, förändring jmf med förra rapporteringen	Budget-utnyttjande, %
	2014–2022	2022-10-17	Maj-Oktober	
Projekt- och företagsstöd (PoF)	16 760 050	15 298 600	753 500	91%
1. Främja kunskapsöverföring och innovation inom jord- och skogsbruk och på landsbygden	3 625 870	3 187 200	263 200	88%
2. Jordbrukets konkurrenskraft	4 158 960	3 756 800	339 500	90%
3. Djurvälstånd och kort livsmedelskedja, projekt- och företagsstöd	557 890	496 500	48 900	89%
4. Miljö i jord- och skogsbruk, projekt- och företagsstöd samt miljöinvesteringar	2 078 190	1 888 700	60 000	91%
5. Koldioxidsnål och klimattålig ekonomi	515 650	440 100	1 200	85%
6. Utveckling på landsbygden inklusive LLU	9 449 360	8 716 500	303 900	92%
Jordbrukarstöd (JBR)	29 442 750	25 793 300	42 400	88 %
3. Djurvälstånd och kort livsmedelskedja, (djurvälståndstödet)	1 671 010	1 446 000	-	87%
4. Miljö i jord- och skogsbruk, miljöersättningar, ekologisk produktion och kompensationsstöd	27 771 740	24 347 300	42 400	88%
7. Tekniskt stöd	1 940 610	1 461 700	68 700	75%
Totalsumma, exklusive unionsprioritering 1	48 143 410	42 553 600	864 600	89%

Tabell 4 Sammanställning landsbygdsprogrammet 2014–2022. Utbetalda stöd (tkr).

Unionsprioritering	Programbudget	Utbetalt stöd, exklusive förskott	Utbetalt, förändring jmf med förra rapporteringen	Utbetalningsnivå, %
	2014–2022	2022-10-17	Maj-Oktober	
Projekt- och företagsstöd (PoF)	16 760 050	10 550 700	727 500	63%
1. Främja kunskapsöverföring och innovation inom jord- och skogsbruk och på landsbygden	3 625 870	1 726 100	115 900	48%
2. Jordbrukets konkurrenskraft	4 158 960	2 783 100	178 200	67%
3. Djurvälstånd och kort livsmedelskedja, projekt- och företagsstöd	557 890	276 200	21 600	50%
4. Miljö i jord- och skogsbruk, projekt- och företagsstöd samt miljöinvesteringar	2 078 190	1 200 400	79 000	58%
5. Koldioxidsnål och klimattålig ekonomi	515 650	349 000	31 900	68%
6. Utveckling på landsbygden inklusive LLU	9 449 360	5 942 000	416 800	63%
Jordbrukarstöd (JBR)	29 442 750	25 793 300	42 400	88 %
3. Djurvälstånd och kort livsmedelskedja, (djurvälståndstödet)	1 671 010	1 446 000	-	87%
4. Miljö i jord- och skogsbruk, miljöersättningar, ekologisk produktion och kompensationsstöd	27 771 740	24 347 300	42 400	88%
7. Tekniskt stöd	1 940 610	1 461 700	68 700	75%
Totalsumma, exklusive unionsprioritering 1	48 143 410	37 805 700	838 600	79%

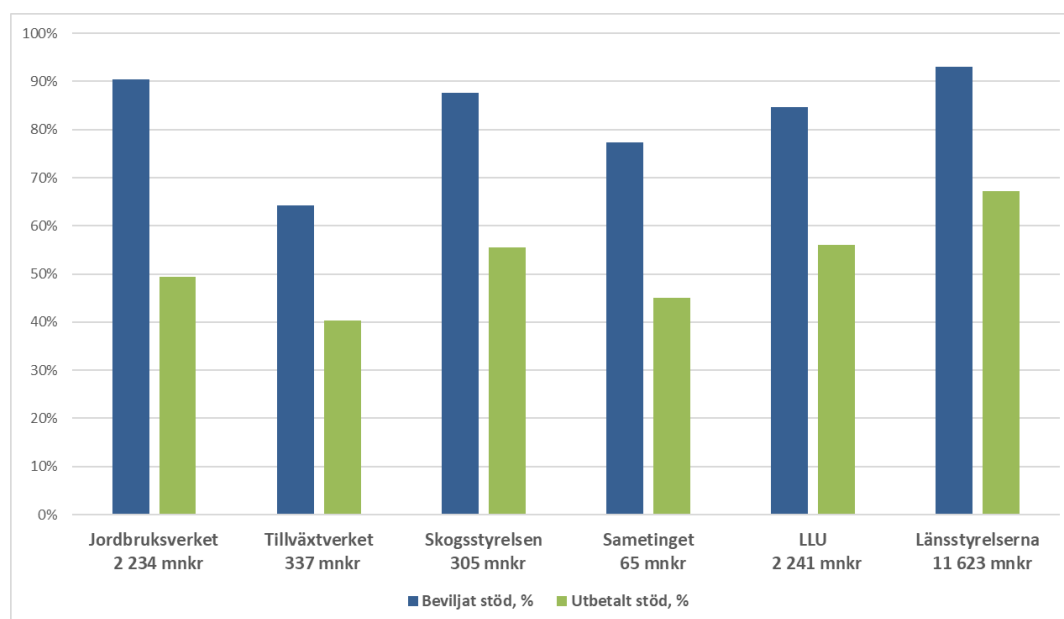
Utbetalningsnivån för **jordbrukarstöd** ligger för närvarande lågt eftersom utbetalningarna pågår från oktober till slutet av december. Däremot har vi ett ansträngt läge för **projekt- och företagsstöd**, vilket bland annat kan förklaras av att projekt och investeringar sträcker sig över en lång tid och att utbetalningar görs för faktiska redovisade kostnader, samt att projekten är färre och dyrare än förväntat.

Stöd till **kompetensutveckling, rådgivning, samarbete och innovationsstödet (EIP)** har lägst utbetalningsnivå i förhållande till programbudget. **Infrastruktur för rekreation och turism** har också relativt låg måluppfyllelse avseende utbetalningar. Se mer detaljerat i avsnittet om handläggningstider och behövd utbetalningstakt.

Budgeten för **bredbandsstödet** är övertecknad och det kvarstår ca 130 miljoner kronor att dra in i återflöden, men utbetalningarna går långsamt och det finns ca 1,4 miljarder kronor kvar att betala ut. Det handlar om relativt omfattande projekt med många anslutningar där aktörerna såsom exempelvis Global Connect, sällan ansöker om delutbetalningar, utan endast slututbetalning, vilket gör att antalet slututbetalda ärenden inte är så stort. Dessa aktörer bedriver också mycket stora bredbandsprojekt. Sista datum att ansöka om slututbetalning är 2025-04-05. Prognosen för bredbandstödet avseende utbetalningar för år 2022 är cirka 55 miljoner kronor per månad.

För att få en mer komplett bild över budgetutnyttjande för programmet redovisar vi även läget per handläggande myndighet. Diagrammen nedan visar fördelad budget för projekt- och företagsstöd per handläggande myndighet och den andelen som har beviljats och betalats ut hittills under programperioden.

Figur 3 Budgetutnyttjandet och utbetalningsnivån för projekt- och företagsstöd uppdelat per handläggande myndighet (exklusive tekniskt stöd), anges i procent.

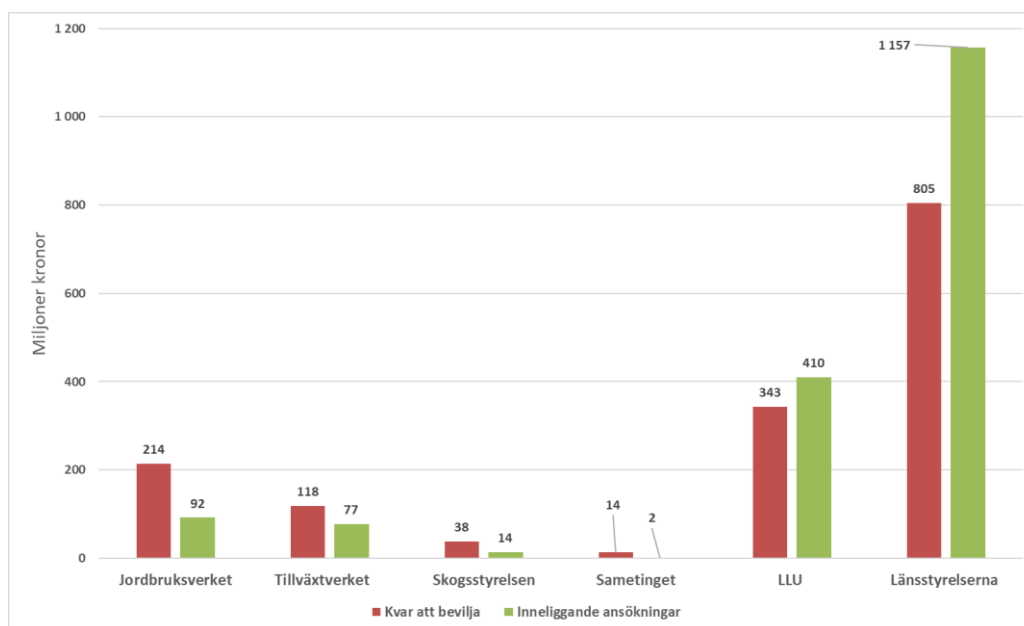
Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Inneliggande ansökningar

För att få en bild av efterfrågan på stöd inom landsbygdsprogrammet redovisas nedan inneliggande ansökningar per handläggande myndighet för projekt- och företagsstöd (figur 4).

Inneliggande ansökningar är ansökningar där beslut ännu inte har tagits. Det är viktigt att notera att inte alla ansökningar som är under handläggning kommer att beviljas. Historiska fakta om bifallsandel av inkomna ärenden kan vara ett sätt att bedöma hur väl budget kommer att utnyttjas. Detta kan vara missvisande i slutet av programperioden då vi kan anta att kvalitén på ansökningarna är bättre än tidigt under programperioden.

Jordbruksverket har haft en dialog med samtliga stödmyndigheter inför programavslutet. De signaler och det underlag vi fått från dessa pekar mot att de tillgängliga budgetmedlen i huvudsak kommer att utnyttjas. Vissa omfördelningar (via budgetflexibilitet) kommer dock att göras för att hela programbudgeten ska utnyttjas.

Figur 4 Inneliggande ansökningar och kvarvarande medel för projekt- och företagsstöd uppdelat per handläggande myndighet (exklusive tekniskt stöd), miljoner kronor

I flera fall ser vi högre söktryck hos handläggande myndigheter än tillgänglig budget medan i vissa fall är summan av inneliggande ansökningar betydligt lägre än kvarvarande medel. Mer detaljerade lägesrapporter görs av varje myndighet.

Nedan visas mer detaljerad redovisning på tillgänglig budget för varje åtgärd. Exempelvis, kompetensutveckling och rådgivning har lägst ansökt belopp i förhållande till kvarvarande budget (tabell 5).

Tabell 5 Inneliggande ansökningar, projekt- och företagsstöd

Åtgärd/ delåtgärder	Namn på stöd	Total budget, tkr	Beviljat stöd inkl. återflöden, tkr	Kvar att bevilja, tkr	Budget- utnyttjande, %	Ansökan om stöd under handläggning, tkr
1	Kompetensutveckling	1 512 470	1 355 540	156 930	90%	47 890
2	Rådgivning	567 310	504 340	62 970	89%	37 950
4.1/2A	Ökad konkurrenskraft inom jordbruket	3 251 000	2 971 650	279 350	91%	514 480
4.1/5BCD	Minska jordbrukets utsläpp av växthusgaser och ammoniak, samt förnybar energi och energieffektivisering	209 200	157 030	52 170	75%	67 360
4.2	Förädlingsstöd	209 260	158 330	50 930	76%	47 980
4.4/4C	Miljöinvesteringar	86 200	74 630	11 570	87%	4 520
6.1/2B	Startstöd	208 600	189 300	19 300	91%	33 500
6.4/5C	Förnybar energi	114 390	112 400	1 990	98%	3 440
6.4/5D	Biogasstöd	111 970	107 620	4 350	96%	6 370
6.4/6A	Investeringsstöd för jobb och klimat	452 040	383 650	68 390	85%	104 600
7.2/6B	Småskalig infrastruktur	26 030	26 030	0	100%	2 030
7.3/6C	Bredband	4 491 070	4 480 350	10 720	100%	0
7.4/6B	Service och fritid på landsbygden	759 170	675 500	83 670	89%	252 000
7.5/6B	Infrastruktur för rekreation och turism	207 340	155 340	52 000	75%	29 350
7.6	Natur- och kulturmiljö	613 730	521 640	92 090	85%	55 840
8.5/4C.SKOG	Skogens miljövärden	151 800	126 100	25 700	83%	14 060
10.2/4A	Lantrasföreningar	33 600	32 970	630	98%	0
16.1	EIP	534 030	510 170	23 860	96%	9 860
16.2+16.9	Pilotprojekt och utveckling, samt samarbeten för diversifiering och information om miljö och mat	1 011 940	817 190	194 750	81%	70 990
19	LLU	2 241 860	1 898 050	343 810	85%	410 900

För samtliga åtgärder inom **jordbrukarstöd** finns det cirka 3,6 miljarder kronor inneliggande ansökningar. Dessa pengar avser främst ansökningar för år 2022. Detta ger en bra indikation att budgeten kommer att utnyttjas fullt ut.

Programavslut och stöd som förlängs

Stöd inom landsbygdsprogrammet som saknar motsvarighet i den strategiska planen fortsätter att vara öppna under 2023 om det kvarstår medel att bevilja. Ett undantag är våtmarkerna som fortsätter i den strategiska planen men detta behöver parallellt vara öppet under en period. Förädlingsstödet kommer att hållas öppet fram till dess att det finns ett nytt förädlingsstöd i strategiska planen.

Tabellen nedan visar de åtgärder inom **projekt- och företagsstöd** som kommer att hållas öppna för ansökan fram till 31 december 2023. Sista dag

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

att besluta om ärenden inom dessa stöd/insatsområden är 31 mars 2024. Sista datum för ansökan om slututbetalning är 5 april 2025 för samtliga stöd.

Tabell 6 Stöd som fortsätter parallellt med strategiska planen

Insats-område	Namn på insatsområde / stöd	Berörd myndighet	Förslag för datum då åtgärden stängs för ansökan	Förslag till datum då åtgärden stängs för beslut	Åtgärden stängs för ansökan om utbetalning (föreskriftstyrt)
4.4/4a	Stängsel mot rovdjur	Avrop / länsstyrelserna	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
4.4/4a	Engångsröjning av betesmark	Avrop / länsstyrelserna	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
4.2/3a	Förädlingsstöd	Länsstyrelserna & Sametinget	När vi har ett nytt stöd i SP kan vi stänga		
4.2/6a	Förädlingsstöd	Länsstyrelserna & Sametinget	När vi har ett nytt stöd i SP kan vi stänga		
6.4/5d	Biogas och rötresthantering	Avrop	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
7.4/6b	Investeringar i service och fritid på landsbygden	Länsstyrelserna & Sametinget	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
7.6/6b	Stöd till utveckling av natur och kulturmiljö	Länsstyrelserna & Sametinget	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
7.6/4abc	Miljöinvestering – förbättrad vattenkvalitet	Länsstyrelserna	Egen process		2025-04-05
7.6/4abc	Anl. och rest. våtmarker och dammar för biologisk mångfald	Länsstyrelserna	Egen process		2025-04-05
7.6/4abc	Anl. och rest. våtmarker och dammar för förbättrad vattenkvalitet	Länsstyrelserna	Egen process		2025-04-05
7.6/4abc	Anlägga tvästegsdiken				
7.6/4abc	Återskapa och restaurera kulturmiljöer i renskötselområdet	Sametinget	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
8.5/4a	Skogens miljövärden	Skogsstyrelsen	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
1.2/6a	Info & demo för digitalisering av små företag	Tillväxtverket	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
2.1/6a	Rådgivning för digitalisering av små företag	Tillväxtverket	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
16.2/6a	Samarbete för digitalisering av små företag	Tillväxtverket	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
1.1/6b	Kompetensutveckling för lokal serviceutveckling	Tillväxtverket	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
1.2/6b	Info & demo för lokal serviceutveckling	Tillväxtverket	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
16.2/6b	Samarbete för att främja service på landsbygden	Tillväxtverket	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05
7.5/6b	Infrastruktur för turism, vandrings- och MTB-leder	Tillväxtverket	2023-12-31	2024-03-31	2025-04-05

När det gäller **jordbrukarstöd** kommer merparten av de fleråriga åtagandena inom miljöersättningar och ekologisk produktion inom landsbygdsprogrammet att löpa ut 2022. Ett mindre antal fleråriga åtaganden löper dock till och med 2024. Dessa fleråriga åtaganden avslutas vid årsskiftet 2022/2023 på grund av att pengarna i landsbygdsprogrammet inte räcker till. Tilldelad budget för landsbygdsprogrammet är beräknad att räcka till och med stödår 2022. Vid årsskiftet 2022/2023 kommer budgeten som finns kvar i

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

programmet inte att räcka till att finansiera jordbrukarstöden ytterligare ett helt stödår. De åtaganden som avslutas finns inom åtgärderna betesmarker och slåtterängar, fåbodar, skyddszoner, hotade husdjursraser, minskat kväveläckage och ekologisk produktion. För de lantbrukare vars åtaganden avslutas finns istället möjlighet att söka motsvarande nya åtaganden inom den strategiska planen från 2023. För dessa åtaganden kommer de nya ersättningsnivåerna och stödvillkoren som finns i den strategiska planen att gälla.

För de åtaganden inom ersättningarna för vallodling samt restaurering av betesmarker och slåtterängar som löper till och med 2023 och 2024 finns inte motsvarande ersättning att söka inom den strategiska planen från 2023. Dessa åtaganden kommer därför att fortsätta finansieras av de pengar som är kvar inom landsbygdsprogrammet. Åtaganden för skötsel av våtmarker och dammar från programperioderna 2001–2006 och 2014–2022 fortsätter löpa inom strategiska planen tills åtagandet har gått ut.

Handläggningstider och behövd utbetalningstakt för projekt- och företagsstöd

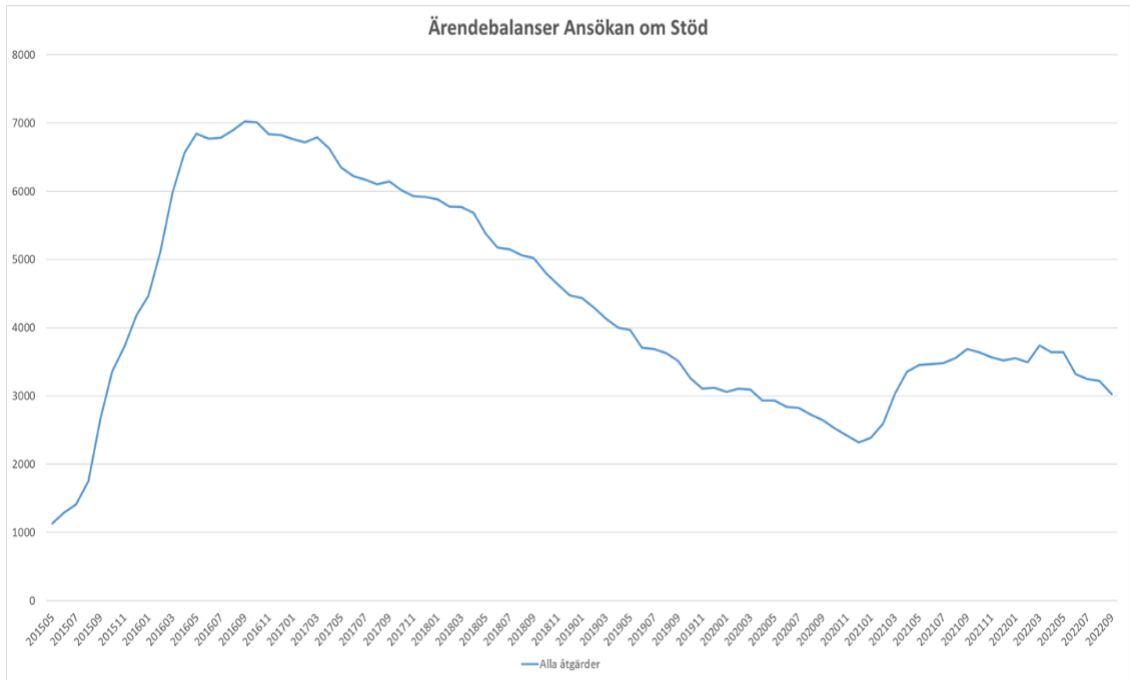
Långa handläggningstider påverkar budgetutnyttjandet

Det finns ett ökat tryck på handläggningen och en orsak till detta är genomförda förändringar i handläggningsprocessen.

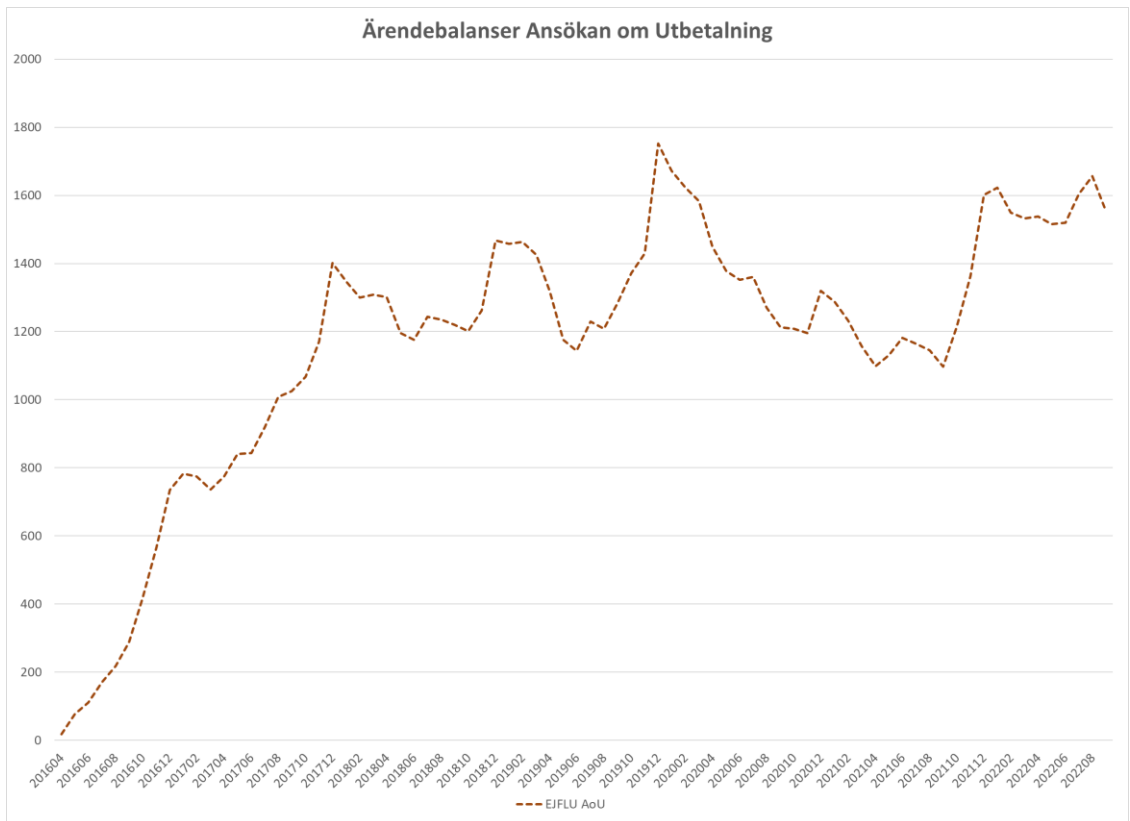
I syfte att förenkla och minska den administrativa bördan ändrade Jordbruksverket under 2018 förfarandet för bedömning av kostnadernas rimlighet till en urvalsbaserad metod. Detta förfaringssätt kritiserades vid en EU-revision och därför har Jordbruksverket behövt återgå till att granska och kontrollera ärenden på samma sätt som gällde tidigare. Detta medför att ärendehantering kommer att ta längre tid och riskerar att försena utbetalningarna. Förändringarna har påverkat samtliga åtgärder och handläggande stödmyndigheter.

Diagrammen nedan (figur 5 och figur 6) visar utvecklingen av ärendebalanser i ansökan om stöd och ansökan om utbetalning under hela programperioden fram till nu. Diagrammen avser samtliga handläggande stödmyndigheter och åtgärder.

Figur 5 Ansökan om stöd i landsbygdsprogrammet

Figur 6 Ansökan om utbetalning i landsbygdsprogrammet

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Måluppfyllelsen vad gäller handläggningstider ligger generellt lågt för ansökan om stöd. Anledningen till att förändringarna slår hårdare på handläggning av ansökan om stöd är framförallt att handläggare nu behöver bedöma rimligheten för hela ansökningar istället för delar inom de ansökningar som kommer in.

Efter den kraftiga ökningen av ärendebalanserna under hösten 2021 kan vi konstatera att ärendebalanserna för ansökan om utbetalning under 2022 legat på en relativt jämn nivå och, förutom den sedvanliga ökningen under sommaren, har totalt sett inte ökat under året. Däremot har vi observerat att genomsnittligt antal dagar mellan ansökan och beslut har ökat under året. Vi har sett att tiden per ärende har ökat. Den ökade tiden per ärende har jämnats ut av att rekryteringar har skett och nedlagd tid för handläggning på Jordbruksverket har ökat. Övriga fonder med förordningsstyrda krav på 90 dagar från ansökan till beslut är dock prioriterade. Även reformarbetet samt revisionsarbete har krävt mycket tid, vilket påverkat den disponibla tiden till ärendehandläggning. Trots det minskar balanserna för åtgärd 19 och även för åtgärd 16 som handläggs på Jordbruksverket minskar balanserna.

Jordbruksverket handlägger en stor del av ansökningarna, varför Jordbruksverkets disponibla tid till handläggning spelar en stor roll i dessa åtgärders utveckling. Drygt 214 miljoner kronor har Jordbruksverket kvar att bevilja fram till 2025 inom projekt- och företagsstöd (exklusive tekniskt stöd).

Behövd utbetalningstakt för åtgärder inom projekt- och företagsstöd

Tabell 7 visar det ackumulerade utfallet för år 2022, samt behövd utbetalningstakt för detta år. För 2022 är utfallet t.o.m. augusti att vi betalat ut ungefär hälften av prognosticerat belopp i april. Avvikelsen kommer sannolikt minska i slutet av året.

Tabell 7 Ackumulerat utfall och behövd utbetalningstakt i kronor för år 2022 (EU och SE inkl. ÖOS³).

Åtgärder	Åtgärdsnamn	Utfall 2022 (jan-aug)	Behövd utbetalningstakt 2022 (jan-dec)	Avvikelse, procent
1	Kompetensutveckling	37 356 680	165 890 773	-77%
2	Rådgivning	23 767 834	67 368 348	-65%
4	Investeringsstöd till jordbruk	168 286 537	338 654 781	-50%

Åtgärder	Åtgärdsnamn	Utfall 2022 (jan-aug)	Behövd utbetalningstakt 2022 (jan-dec)	Avvikelse, procent
6	Jordbruks- och affärsutveckling	70 438 702	80 802 811	-13%
7	Service, infrastruktur och attraktiv landsbygd	435 564 547	868 083 186	-50%
8	Miljöåtgärder i skogen	6 985 905	18 067 907	-61%
10	Lantrasföreningar	1 295 928	4 294 070	-70%
16	Samarbete, inkl. EIP	85 525 551	219 328 288	-61%
19	Lokalt ledd utveckling	157 696 208	292 355 171	-46%
Totalt		986 917 892	2 054 845 335	-52%

En förklaring till avvikelsen är att det var svårt att prognostisera effekterna av pandemin som har påverkat genomförandet i vissa åtgärder och de ökade handläggningstiderna visar sig även i utbetalningstakten. Även om balanserna är intakta eller minskar något hade en högre utbetalningstakt behövts för att betala ut enligt prognos.

För att ge mer komplett bild visas även en behövd snittutbetalningstakt för att klara budgetmålen till december 2025 (tabell 8). För åtgärder 1, 2 och 16 (kompetensutveckling, rådgivning och samarbete, inklusive EIP) är utbetalningstakten klart under vad vi behöver hålla för takt för att kunna betala ut hela budgeten.

Tabell 8 Utbetalt stöd, ackumulerat utfall och behövd utbetalningstakt i kronor, tkr totalt

Akkumulerat utfall samt behövd utbetalningstakt (SEK)	Åtgärd 1 (kompetens- utveckling)	Åtgärd 2 (rådgivning)	Åtgärd 4 (Investeringsstöd till jordbruk)	Åtgärd 6 (Jordbruks- och affärsutveckling)	Åtgärd 7 (Service, infrastruktur och attraktiv landsbygd)	Åtgärd 8 (Miljöåtgärder i skogen)	Åtgärd 10 (Lantrasföreningar)	Åtgärd 16 (Samarbete, inkl. EIP)	Åtgärd 19 (Lokalt ledd utveckling)
2022 utfall (snitt för januari-augusti)	4 750	2 970	21 040	8 800	54 450	870	160	10 690	19 700
2022 behövd utbetalningstakt (snitt för september-december)	20 500	6 900	25 000	6 150	80 000	2 000	400	18 000	27 900
2023–2025 kvar att utbetala totalt	681 880	276 900	555 200	240 040	1 544 140	51 770	11 180	787 710	865 750
Snitt per månad 2023–2025	18 940	7 690	15 420	6 670	42 890	1 440	310	21 880	24 050

Resultat

Projekt-och företagsstöd

De flesta av projekt- och företagsstöden ligger bra till i förhållande till resultatmålen, men det finns några som har låg måluppfyllelse och dem redogör vi för lite mer detaljerat.

Kompetensutveckling och rådgivning har lägst måluppfyllelse

Det finns ett mål inom **kompetensutveckling** (delåtgärd 1.1) att 135 500 deltagare ska genomgå utbildningsinsatser och kurser. För **rådgivning** är målet 45 100 deltagare (delåtgärd 2.1). Det faktiska resultatet för avslutade projekt inom kompetensutveckling är 13 % och 11 % inom rådgivning, vilket är lågt och har knappt förändrats sedan förra rapporteringen. Detta beror på bland annat att indikatorn redovisas först när ett ärende är slututbetalt. Endast delåtgärd 1.1 och 2.1 bidrar till målet (tabell 9).

Även om det kommer att dröja innan det faktiska utfallet blir känt, finns i nuläget tydliga indikationer på att det uppsatta målet vad gäller antalet deltagare inom kompetensutvecklingsåtgärden inte kommer att nås. Det finns flera orsaker som bidrar till att måluppfyllelsen riskerar att inte nås inom åtgärden. Dels handlar det om att aktiviteter inom projekten är dyrare än förväntat och att det inom vissa projekt har varit svårt att attrahera deltagare.

En trend under denna programperiod har varit längre projekt som löper över flera år. Den genomsnittliga projekttiden från första beslutsdatum till slutdatum är 3 år och 7 månader. Från ankomstdatum, det vill säga det datum då ansökan om stöd kom in, till slutdatum är genomsnittstiden 4 år och 8 månader.

Inom ett projekt kan en eller flera utbetalningar göras. Det är dock inte förrän vid den sista utbetalningen, det vill säga slututbetalningen, av ett projekt som projektägaren redovisar antal deltagare för en kurs. Detta, i kombination med det faktum att projekten löper över flera år, medför att det tar lång tid innan resultatet av ett projekt blir känt. I förlängningen innebär det att åtgärdens potentiella måluppfyllelse under större delen av programperioden är okänd. Det kommer dröja till slutet av perioden innan det med säkerhet går att fastställa åtgärdens måluppfyllelse avseende antalet deltagare.

Tabell 9 Måluppfyllelse inom projekt- och företagsstöd, %

Delåtgärds kod	Delåtgärd kortnamn	Omfattningsindikator	Indikator mål plan 8	Förväntat resultat för beviljade ärenden	Måluppfyllelse % Förväntat resultat	Faktiskt resultat	Måluppfyllelse % Faktiskt resultat
1.1	Kompetensutveckling	Antal deltagare i utbildning	135 500	99 050	73%	17 181*	13%
2.1	Rådgivning	Antal deltagare i rådgivning	45 100	35 561	79%	5 183*	11%
4.1	Investeringsstöd till jordbruk	Antal företag	3 750	3 520	94%	2 865**	76%
4.1	Energieffektivisering och energiskog	Antal insatser	320	217	68%	187**	58%
4.1	Minska växthusgas och ammoniak	Antal insatser	330	298	90%	235*	71%
4.1	Minska växthusgas och ammoniak	Djurenheter som berörs	130 000	140 000	108%	113 213*	87%
4.2	Förädlingsstöd (djurvälstånd och kort livsmedelskedja)	Antal insatser	344	265	77%	206**	60%
4.2	Förädlingsstöd (nya jobb och diversifiering)	Antal stödmottagare	128	113	88%	98**	77%
4.4	Miljöinvesteringar	Antal insatser	3 050	1 283	42%	980*	32%
6.1	Startstöd	Antal stödmottagare	858	766	89%	714**	83%
6.4	Biogasstöd	Djurenheter som berörs	38 100	39 629	102%	38 711*	102%
6.4	Förnybar energi	Antal insatser	240	346	144%	335**	140%
6.4	Nya jobb & diversifiering	Antal stödmottagare	800	721	90%	608**	76%
6.4	Skapa nya jobb	Antal nya jobb	975	1011	104%	777*	80%
7.2	Småskalig infrastruktur	Antal insatser	90	43	48%	41**	46%
7.3	Bredband	Befolkning som får bredband	361 000	323 848	90%	158 697*	44%
7.3	Bredband	Antal insatser	650	703	108%	377*	58%
7.4	Service och fritid på landsbygden	Antal insatser	2 480	1 387	56%	1 210**	49%
7.5	Infrastruktur för rekreation och turism	Antal insatser	260	165	63%	136**	52%
7.6	Natur- och kulturmiljö	Antal insatser	880	465	53%	372**	42%
8.5	Skogens miljövården	Antal insatser	3 000	2 646	88%	2 046*	68%
16.1	EIP	Antal grupper	260	245	94%	228*	88%
16.2–16.9	Samarbetsåtgärder	Antal samarbetsinsatser	470	442	94%	320**	68%
16.4	Samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan	Antal jordbruksföretag som deltagit i samarbete	660	240	36%	219**	33%
19.2/19.3	LLU	Antal nya jobb	930	1287	138%	898	97%

* Faktiskt resultat för slutförda ärenden.

** Faktiskt resultat för del- och slutförda ärenden.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Det finns fler indikatorer med låg måluppfyllelse, men det förväntade resultatet för dessa indikatorer är betydligt högre och målet kommer enligt prognos att nås (tabell 9). Vissa av indikatorerna ingår även i resultatramen⁴ (t.ex. indikatorer för ökad konkurrenskraft, startstöd, bredbandsstödet, miljöinvesteringar och samarbetsstödet).

Det finns ett mål inom **miljöinvesteringar** (insatser för engångsröjning, stängsel mot rovdjur och reglerbar dränering) att 3050 insatser ska genomföras. Måluppfyllelsen för förväntat och faktiskt resultat är 42 % respektive 32 %, vilket är låg. Detta kan förklaras bland annat med att målen sattes för högt i förhållande till efterfrågan eller stöden har inte marknadsförts tillräckligt och potentiella sökande vet inte om att stöden finns att söka trots att de har behov. Insatserna för engångsröjning och stängsel mot rovdjur kommer att fortsätta parallellt med strategiska planen till och med 2023, vilket kan möjliggöra något högre måluppfyllelse. Detta gäller även **åtgärder inom 7.2, 7.4, 7.5 och 7.6** där måluppfyllelsen är låg och kan ha sin förklaring i att målet var för högt skattat vid programstart och det genomsnittliga stödbeloppet har under åren ökat med 50%.

Ett målvärde inom samarbetsstödet är **samarbeten mellan aktörer inom jordbruk** samt inom livsmedelskedjan. Målet är att 660 jordbruksföretag ska delta i samarbete. Hittills har målet uppnåtts med 36 % för förväntat resultat och 33 % för faktiskt resultat. Stödet stängdes på grund av lågt intresse men öppnades efter önskemål och en ny utlysning kan ge nya möjligheter till investeringar och ökad måluppfyllelse.

I dagsläget visar det förväntat resultat för hittills beviljade investeringar inom **energieffektivisering och energiskog** på en något låg måluppfyllelse (68 %). Om hela budgeten kommer att ha utnyttjats vid programmets slut, visar prognosen att målet kommer att nås till 100 procent.

Ett annat mål är att 361 000 personer ska få möjlighet att ansluta sig till ett **breddbandsnät**. Det förväntade resultatet från beviljade projekt är att nästan 323 848 personer ges den möjligheten. Den förväntade måluppfyllelsen är därmed 90 %. Det faktiska resultatet från de beviljade och avslutade projekten är 158 697 antal anslutna personer som fått bredband, vilket ger en måluppfyllelse på 44 %, vilket kan förklaras med att utbetalningarna går långsamt.

⁴ Resultatramen är en särskild redovisning för EU-kommissionen

Jordbrukarstöd

Det finns tre olika **djurvälfärdsersättningar**, en för får, en för nöt och en för suggor. Syftet med ersättningarna är att öka djurvälferden genom olika villkor som lantbrukarna behöver förhålla sig till. Statistiken i tabellen nedan (tabell 10) bygger på ansökta uppgifter för år 2022, vilket visar en 98-procentig måluppfyllelse. Måluppfyllelsen uttryckt i djurenheter är ett årligt mål medan måluppfyllelsen för den totala budgeten för djurvälferdsersättningarna är för hela programperioden 2014–2022.

Tabell 10 Ansökta djurenheter inom unionsprioritering 3.

Åtgärd	Åtgärd/ Delåtgärd	Mål år 2022 (djurenheter)	Ansökt 2022 (djurenheter)	Måluppfyllelse för år 2022, %
14	Djurvälfärdsersättningar	305 000	297 700	98%

Det finns ett årligt mål per hektar för **arealbaserade ersättningar** för år 2022. De arealbaserade ersättningarna utgörs av miljöersättningarna förutom miljöersättning till hotade husdjursraser, ersättningarna till ekologisk produktion och kompensationsstödet.

Tabell 11 Miljö i jord- och skogsbruk, miljöersättningar, ekologisk produktion och kompensationsstöd (ansökta arealer).

Åtgärd	Åtgärd/ Delåtgärd	Mål år 2022 (hektar)	Ansökt 2022 (hektar)	Måluppfyllelse för år 2022 (%)
10	Vallodling	285 000	179 700	63%
10	Betesmarker och slåtterängar ⁵	350 000	403 700	115%
10	Fäbodrar (arealer fäbodbeta) ⁶	16 200	15 500	96%
10	Restaurering av betesmarker och slåtterängar ⁵	10 000	4 200	42%
10	Skötsel av våtmarker och dammar ⁵	10 900	8 900	81%
10	Minskat kväveläckage	138 000	99 700	72%
10	Skyddszoner	13 000	10 900	84%
11	Ersättning till ekologisk produktion ⁷	176 000	164 600	94%
11	Ersättning till omställning till ekologisk produktion ⁷	25 000	8 300	33%
13	Kompensationsstöd ⁸	1 467 000	1 110 500	76%

⁵ Den areal som visas för betesmarker och slåtterängar är areal i åtagande, då det för denna ersättning bättre visar hur genomförandet går.

⁶ Från nuvarande programperiod finns endast statistik baserad på ansökt areal från slututbetalda ärenden. Siffran är därför osäker. Skötsel av våtmarker och dammar innehåller även areal från åtaganden från tidigare programperioder.

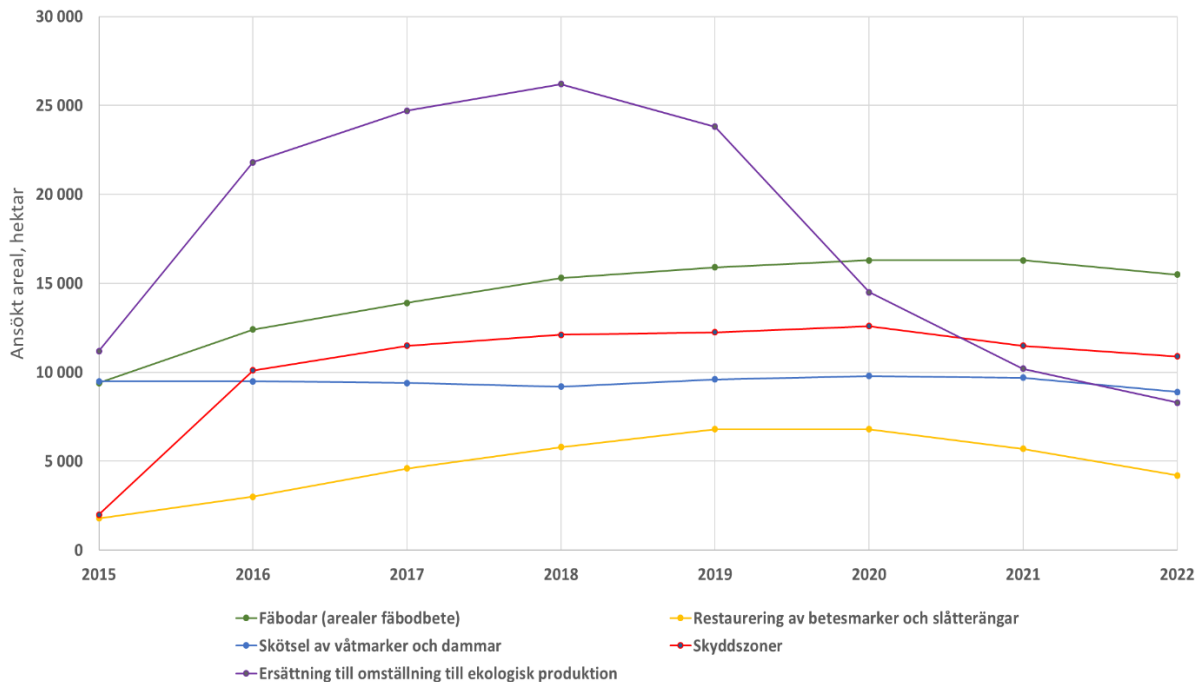
⁷ Siffran som redovisas är endast växtodling.

⁸ Målet avser total jordbruksareal inom områden där jordbrukarna kan söka kompensationsstödet. Även områden där ersättningen är noll kronor ingår i målet. Den sökta arealen motsvarar därför inte målarealen.

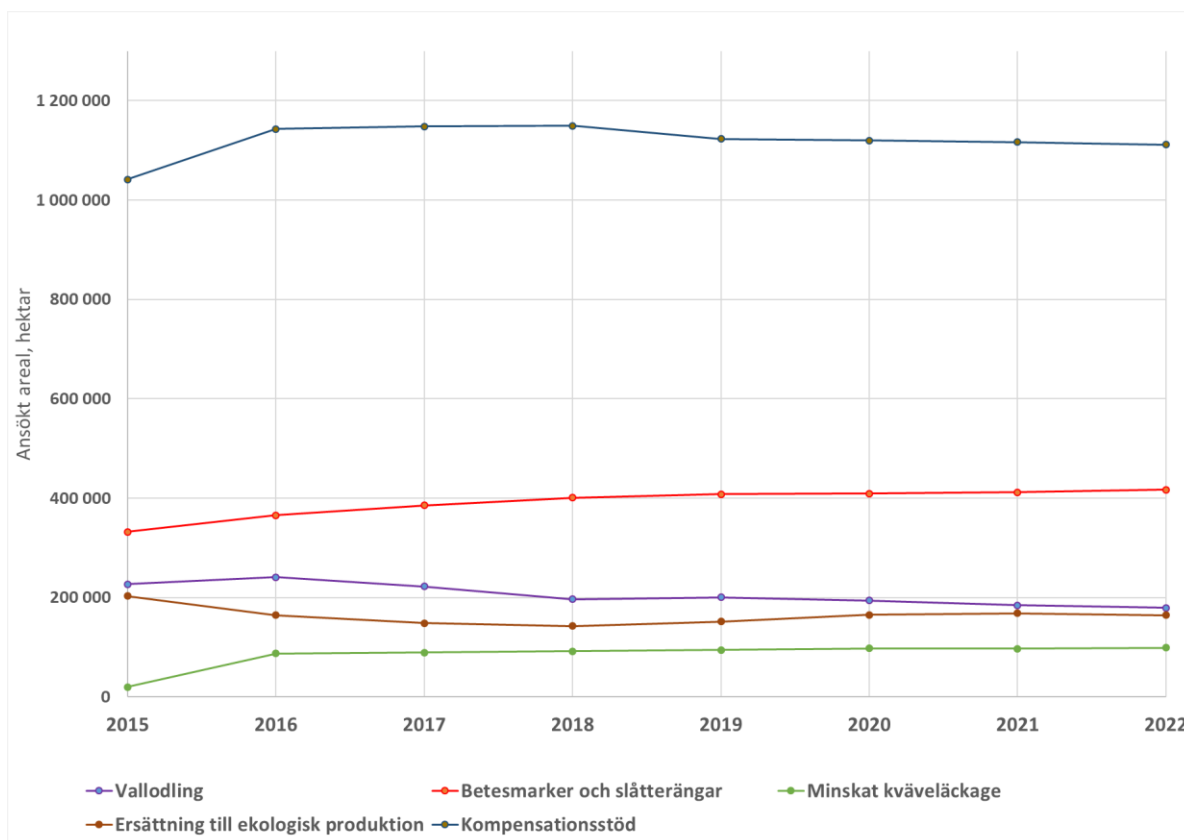
Resultatet för 2022 är att för några ersättningar, som miljöersättningarna för betesmarker och slätterängar samt för fäbodan och ersättning till ekologisk produktion, är måluppfyllelsen god. Dessa ersättningar uppfyller målet med 94–115 %.

Diagram 7a och 7b visar ansökt areal för olika arealbaserade ersättningar per år under programperioden.

Figur 7a Ansökta areal för ersättningar till fäbodan, skötsel av våtmarker och dammar, omställning till ekologisk produktion, restaurering av betesmarker och slätterängar, samt skyddszoner under perioden 2015–2022. För omställning till ekologisk produktion avses enbart växtodling.

Figur 7b Ansökta areal för ersättningar till vallodling, ekologisk produktion, betesmarker och slätterängar, kompensationsstöd och minskat kväveläckage under perioden 2015–2022. För ekologisk produktion avses enbart växtodling.

Omställning till ekologisk produktion samt restaurering av betesmarker och slätterängar har lägst måluppfyllelse

Omställning till ekologisk produktion

Det finns några ersättningar som har sämre resultat. Ersättningen för **omställning till ekologisk produktion** är den ersättning med lägst måluppfyllelse för år 2022, 33 % och därför redogör vi för den lite mer detaljerat. Baserat på interna beräkningar och antaganden är total areal som har blivit omställd till ekologisk produktion **141 000 hektar**⁹. Om eventuella framtida beräkningar baseras på andra antaganden kommer resultatet att avvika från denna siffra. Siffrorna för areal i åtagande inkluderar både grovfoderareal och spannmålsareal. Ett annat antagande är att areal som har

⁹ Blockdatabasen och handläggningssystemen är inte alltid synkade. Den här analysen baseras på handläggningssystemets uppgifter. Ersättning för omställning till ekologisk produktion är ett tvåårigt åtagande vilket innebär att utbetalning kan ske två år i rad.

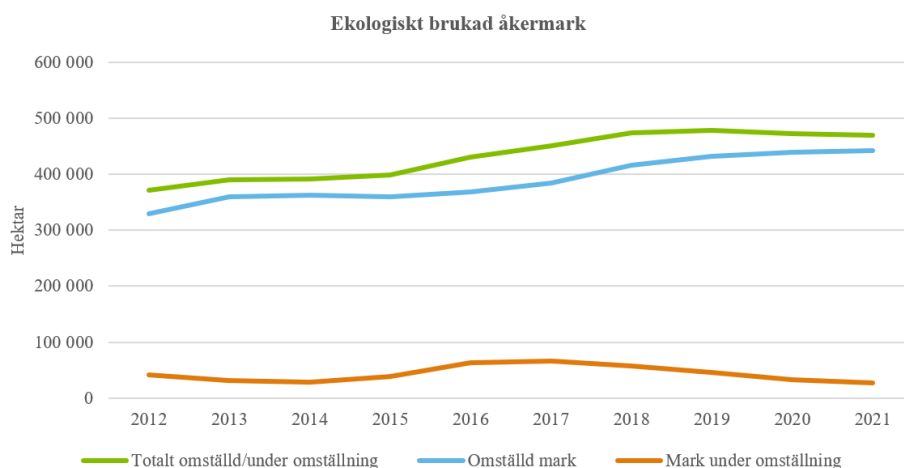

haft ett åtagande för omställning under endast ett år är omställd förutsatt att det finns en ansökan om åtagande för ersättning för ekologisk produktion för arealen under programperioden.

Nu finns inte ett motsvarande ackumulerat mål för åtagandareal inom omställning till ekologisk produktion. Men om man gör vissa antaganden utifrån ett tidigare mål (med en budget på 435 miljoner) får man ett ackumulerat mål för omställd areal på 213 000 hektar, och en måluppfyllelse på motsvarande 66%. Det kan jämföras med budgetutnyttjandet för omställning till ekologisk produktion som ligger på 62%.

Den långsiktiga trenden

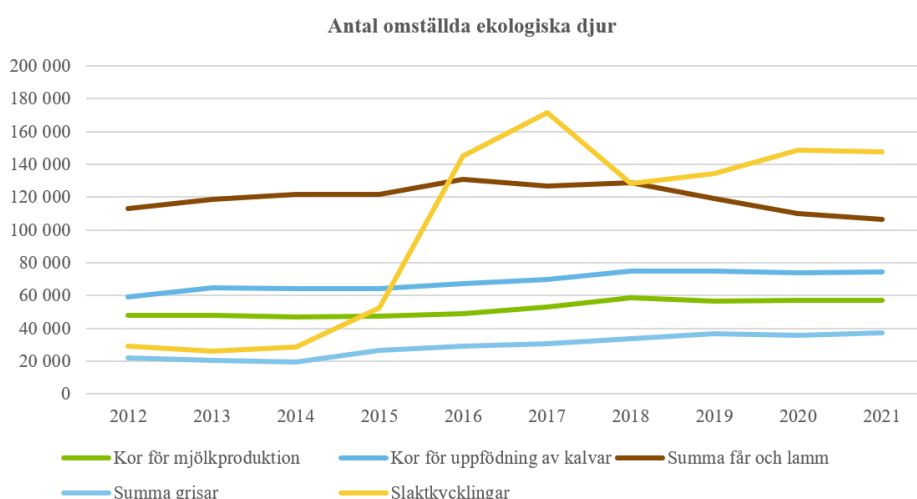
Ekologiskt brukad åkerareal och antal ekologiska djur har ökat under en tioårsperiod. Den ekologiska åkerarealen ökade med 26 procent under perioden från 2012 till 2021, enligt officiell statistik (se figur 8). Även antalet omställda djur har haft en positiv utveckling, undantaget lammproduktionen som har haft en vikande trend (se figur 9). Men ökningen har avtagit eller uteblivit sedan 2018. Arealen åkermark som är under omställning till ekologisk produktion har minskat, vilket lett till att arealen ekologiskt brukad åkermark har varit relativt konstant under perioden 2018 till 2021. Även antalet kor har i stort sett varit oförändrat sedan 2018. Såväl antal ekologiska värphöns som antal slaktkycklingar ökade kraftigt fram till 2016 men har därefter fallit tillbaka. Antalet ekologiska grisar har en stadigt positiv utveckling, om än från en låg nivå.

Figur 8 Ekologisk brukad åkermark under perioden 2012 till 2021, anges i hektar

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Figur 9 Antal omställda ekologiska djur under programperioden 2012 till 2021.

En faktor som påverkar utvecklingen är programperioderna för landsbygdsprogrammet. Även under tidigare programperioder har anslutningen till ekologisk produktion tenderat att öka i början av programperioden, för att därefter ha en mer dämpad utveckling mot slutet.

Svagare konsumtionsutveckling i Sverige och outvecklad export

En förklaring till den mer dämpade produktionsutvecklingen är att försäljningen av ekologiska livsmedel har utvecklats svagt de senaste fem åren. Enligt publikationen "Svenskt ekoindex" för kvartal 2 2022 (Ekologiska Lantbrukarna) har försäljningsvärdet för de typer av ekologiska livsmedel som kan produceras i Sverige minskat med 4,3 procent de senaste fem åren. Under samma period har försäljningsvärdet för konventionella livsmedel ökat med 25 procent. Prognosen är att andelen ekologiskt i livsmedelsförsäljningen sjunker från 7 procent 2021 till 6,5 procent 2022. Högst var andelen 2016 med 7,9 procent.

Nya konsumenttrender och minskade marknadsföringsinsatser^{10,11} för ekologiskt från detaljhandelskedjorna sida är huvudförklaringarna bakom att svenska konsumenter inte längre ökar sina inköp. Vegetarisk kost, växtbaserade produkter som ersätter animaliska, lokalproducerat, laktosfritt och glutenfritt är exempel på produktkategorier som både fångar

¹⁰ "Detaljhandeln fortsätter att kraftigt minska sina ekologiska rikskampanjer 2021", www.ekoweb.nu, publicerad 14 september 2021.

¹¹ "Kraftigt minskad eko-marknadsföring för tredje året i rad i dagligvaruhandeln", www.ekoweb.nu, publicerad 20 september 2022.

konsumenternas intresse och konkurrerar om hyllmeter i livsmedelsbutikerna.

För lantbrukarna har den svagare försäljningsutvecklingen bland annat fått till följd att mejeri- och slakteriföretag periodvis har sagt nej till att ta emot nya leverantörer. Den svaga försäljningsutvecklingen mot konsument har därtill hållit tillbaka prispremien för ekologiskt till lantbrukarna.

Det saknas statistik över exporten av ekologiska livsmedel men i nuläget förefaller exporten av ekologiska livsmedel vara blygsam, vilket bland annat framgår av undersökningen ”Ekologiska producentbarometern 2021” som publicerats av Organics Sweden. Ekologisk spannmål finns det etablerade kanaler för att exportera och det finns förväntningar om att exporten kan komma att öka framöver.¹² Däremot är det faktum att mejeri- och slakteriföretag periodvis har sagt nej till nya lantbrukare som vill börja leverera ekologiskt ett tecken på att dessa förädlingsföretag hittills främst jobbat mot den inhemska marknaden.

Stigande priser pressar ekologiskt

Nya faktorer som påverkar den ekologiska produktionen är de generellt stigande priserna på insatsvaror, jordbruksprodukter och livsmedel samt stigande räntor. Dessa prisökningar inleddes under hösten 2021 och stegrades när Ryssland utökade sin krigföring i Ukraina i februari 2022. Förändringarna påverkar såväl producenter som konsumenter. För konsumenternas del har effekten blivit att en del konsumenter byter ut ekologiska produkter mot billigare livsmedelsprodukter. Att dyrare premiumprodukter i viss mån byts ut mot billigare alternativ är normalt i en situation när konsumenter får en kärvare ekonomi.

För lantbrukets del har det under hösten 2022 kommit allt fler vittnesmål om att den ekologiska produktionen har fått det svårare att lönsamhetsmässigt konkurrera med konventionell produktion. Såväl ett flertal enskilda lantbrukare vi varit i kontakt med som artiklar i media^{13,14} vittnar om detta. Orsaken till den relativt sett svagare lönsamheten i ekologisk produktion är den sammantagna effekten av de ökad insatsvaru- och produktpriserna. I flera

¹² ”Svenska Foder: Eko-producenter lägger om till konventionell produktion”, www.ekoweb.nu, publicerad 21 september 2022.

¹³ ”Ekologisk jätte: Konventionell mjölkproduktion mer lönsam”, www.atl.nu, publicerad 29 september 2022; ”Ledare Ekoweb nr 6: Kris i eko-branschen och för KRAV i förlängningen”, www.ekoweb.nu, publicerad 11 oktober 2022.

¹⁴ ”Ledare Ekoweb nr 6: Kris i eko-branschen och för KRAV i förlängningen”, www.ekoweb.nu, publicerad 11 oktober 2022.

produktionsinriktningar finns samtidigt en svag efterfrågan från förädlingsföretagen, där exempelvis mejerierna tvingats sälja en allt större del av den ekologiskt producerade mjölken som konventionell.² En sjunkande efterfrågan gör att förädlingsföretagen varken kan eller har ett behov av att höja merbetalningen till lantbrukarna för ekologiskt, utan snarare tvingas sänka den.¹⁵

Det finns sannolikt skillnader mellan de olika produktionsinriktningarna när det gäller lönsamheten i att producera ekologiskt relativt konventionellt men i nuläget har vi ingen samlad bild av dessa skillnader. Jordbruksverkets Agriwise-kalkyler för ekologisk produktion som uppdateras under slutet av 2022 kan dock bidra med ytterligare kunskap i denna fråga.

Sammantaget är bilden inför 2023 att det kan bli fler lantbrukare än normalt som slutar med ekologisk produktion, på grund av de ändrade prisetförhållandena. Något som dock kan dämpa intresset för att sluta med ekologisk produktion är att en lantbrukare som går ur eko måste gå igenom en ny omställningsperiod ifall hen skulle vilja börja med ekologisk produktion på nytt (när exempelvis priserna normaliseras). Bakgrunden är att under omställningsperioden kan produkterna inte säljas som ekologiska, samtidigt som lantbrukaren då måste ta de kostnader som följer av att producera enligt regelverket för ekologisk produktion.

Initiativ för att öka ekologisk produktion och konsumtion i Sverige

Utöver ersättningen till ekologisk produktion finns en rad andra initiativ för att stimulera till ökad produktion och konsumtion av ekologiska livsmedel inom Sverige. För närvarande pågår en rad initiativ finansierade av den svenska livsmedelsstrategin via Jordbruksverket. Dessa initiativ syftar till att ta fram och sprida kunskap inom ekologisk produktion samt att stimulera till ökad konsumtion av ekologiska produkter. Vidare arbetar Jordbruksverket med rådgivning till lantbrukarna om ekologisk produktion samt har utlyst medel för pilot- och samarbetsprojekt för att förstärka förutsättningarna för ekologisk produktion. Forskningsmedel kanaliseras till ekologisk produktion, via bland annat forskningsrådet Formas och Stiftelsen Lantbruksforskning. Branschorganisationer som Ekologiska Lantbrukarna och Organics Sweden arbetar också för ökad produktion och konsumtion av ekologiska livsmedel i Sverige.

¹⁵ ”Ekologisk mjölk allt mer svårsåld”, www.atl.nu, publicerad 29 september 2022.

Exportmarknaden

På medellång sikt bör det finnas en potential för ökad export av ekologiska produkter till andra EU-länder, även om konsumenterna också där på kort sikt påverkas av den rådande ekonomiska situationen. Efterfrågan på ekologiska livsmedel har de senaste åren uppvisat en stark utveckling i flera nära liggande EU-länder. Utvecklingen sker från en låg nivå, såväl produktions- som konsumtionsmässigt. Enligt statistik från Eurostat är Sverige näst efter Estland och Österrike det land i EU där störst andel av jordbruksmarken odlas ekologiskt. I Sverige är andelen ekologiskt odlad jordbruksmark drygt 20 procent medan den i snitt i EU ligger under 10 procent.

Enligt ”Ekologiska Producentbarometern 2021” (Organics Sweden) finns det flera utmaningar för livsmedelsföretag som vill exportera ekologiska produkter, såsom att det krävs stora resurser för att börja exportera och att företagen är osäkra över lönsamheten i att börja exportera. Företagen ser behov av marknadsföring av Sverige som ”ekoland” och behöver ökad kännedom om exportmarknader, regler och handelsvillkor.

Restaurering av betesmarker och slätterängar

Även för miljöersättningen för **restaurering av betesmarker och slätterängar** är måluppfyllelsen låg, 42 % om man jämför areal som restaureras under 2022 med målet. Målet på 10 000 hektar avser dock egentligen kumulativt värde under hela programperioden. Därför har vi även tagit fram den ackumulerade restaurerade arealen för hela programperioden att jämföra med.

Detta stöd inte hanteras på samma sätt som övriga stöd, utan har en enklare hantering. Därför är det inte helt lätt att få fram en exakt siffra på restaurerad areal. Till exempel är det svårt att hålla reda på överlåtelse. Det finns 9 720 hektar som har legat i ett åtagande, men denna siffra kan innehålla dubletter på grund av överlåtelse. Arealen som restaureras under programperioden bör inte överstiga denna siffra.

Ca **8 700 hektar** bör vara areal som restaureras eller har restaurerats klart, men även en del av dessa kan innehålla dubletter på grund av överlåtelse under 2019–2021. Det är dock inte möjligt att kvantifiera dessa. 6 118 hektar är den areal man får om man delar det utbetalda beloppet på ersättningsnivån och fem år. 3 770 hektar har varit i ett åtagande i fem år och bör vara färdigrestaurerade.

Bilaga 1

Tabell Budget, beviljat och utbetalt stöd landsbygdsprogrammet 2014-2022 per prioritering och delåtgärd. 2022-10-17

Stöd- typ	Priori- tet kod	Insats- område kod	Namn på stöd	Programbudget 8	Beviljat, inkl. återflöde, SEK	Budget- utnyttjande, %	Utbetalt, SEK	Utbetalnin- gsnivå, %
JBR	P3	14.0/3A	Djurvårdsersättningar	1 671 012 762	1 446 024 649	87%	1 446 024 649	87%
	P3 Sum- ma			1 671 012 762	1 446 024 649	87%	1 446 024 649	87%
	P4	10.1/4C	Miljöersättningar	11 002 481 460	9 675 018 255	88%	9 675 018 255	88%
		11.1/4C	Omställning ekologisk produktion	473 240 301	294 258 785	62%	294 258 785	62%
		11.2/4C	Ekologisk produktion	5 356 176 665	4 718 059 498	88%	4 718 059 498	88%
		13.1/4C	Kompensationsstöd	6 555 193 600	4 144 006 143	63%	4 144 006 143	63%
		13.2/4C	Kompensationsstöd	4 304 894 487	5 425 993 065	126%	5 425 993 065	126%
		13.3/4C	Kompensationsstöd	79 756 800	89 942 787	113%	89 942 787	113%
	P4 Sum- ma			27 771 743 313	24 347 278 533	88%	24 347 278 533	88%
PoF	P2	1.1/2A	Kompetensutveckling	32 665 715	29 056 035	89%	7 722 667	24%
		1.2/2A	Demonstrationer och information	135 527 656	103 225 229	76%	56 022 403	41%
		2.1/2A	Rådgivning	25 733 333	25 733 333	100%	20 028 530	78%
		2.3/2A	Fortbildning av rådgivare	22 849 931	17 352 311	76%	3 302 654	14%
		4.1/2A	Investeringsstöd till jordbruk	3 243 106 968	2 968 385 519	92%	2 341 239 334	72%
		6.1/2B	Startstöd	214 551 500	189 300 000	88%	156 200 000	73%
		16.1/2A	Innovation jordbruk	319 723 296	303 171 372	95%	164 775 688	52%
		16.2/2A	Pilotprojekt och utveckling	133 120 893	88 606 044	67%	12 846 812	10%
		16.5/2A	Samarbeten inom miljö	31 675 244	31 980 605	101%	20 931 808	66%
	P2 Sum- ma			4 158 954 537	3 756 810 447	90%	2 783 069 896	67%
	P3	1.1/3A	Kompetensutveckling	78 544 806	73 150 940	93%	46 869 782	60%
		1.2/3A	Demonstrationer och information	113 343 690	106 677 324	94%	48 881 131	43%
		2.1/3A	Rådgivning	8 731 905	7 510 083	86%	854 006	10%
		2.3/3A	Fortbildning av rådgivare	14 174 102	12 000 212	85%	0	0%
		4.2/3A	Förädlingsstöd	142 474 365	99 561 641	70%	71 621 190	50%
		16.1/3A	Innovation jordbruk	132 038 455	129 199 250	98%	61 632 975	47%
		16.2/3A	Pilotprojekt och utveckling	5 282 843	5 041 897	95%	1 931 126	37%
		16.4/3A	Samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan	63 298 126	63 388 122	100%	44 374 314	70%
	P3 Sum- ma			557 888 293	496 529 469	89%	276 164 524	50%
	P4	1.1/4C	Kompetensutveckling	200 363 165	180 724 100	90%	75 714 611	38%
		1.1/4C.S KOG	Kompetensutveckling	69 681 997	67 290 291	97%	22 460 126	32%
		1.2/4C	Demonstrationer och information	639 674 335	633 042 780	99%	410 783 670	64%

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Stöd- typ	Priori- tet kod	Insats- område kod	Namn på stöd	Programbudget 8	Beviljat, inkl. återflöde, SEK	Budget- utnyttjande, %	Utbetalt, SEK	Utbetalnin- gsnivå, %
		1.2/4C.S KOG	Demonstrationer och information	14 903 201	9 737 309	65%	7 270 507	49%
		2.1/4C	Rådgivning	364 536 358	345 246 875	95%	190 997 653	52%
		2.1/4C.S KOG	Rådgivning	36 197 420	36 197 420	100%	26 969 259	75%
		2.3/4C	Fortbildning av rådgivare	31 570 364	31 373 525	99%	17 942 889	57%
		2.3/4C.S KOG	Fortbildning av rådgivare	567 524	567 524	100%	567 524	100%
		4.4/4C	Miljöinvesteringar	91 046 754	74 700 996	82%	54 787 635	60%
		7.6/4C	Natur- och kulturmiljö	363 814 476	288 947 326	79%	236 247 657	65%
		8.5/4C.S KOG	Skogens miljövärden	151 297 313	125 782 484	83%	93 959 172	62%
		10.2/4A	Lantrasföreningar	33 600 226	32 969 563	98%	20 401 791	61%
		16.1/4C	Innovation jordbruk	43 856 672	36 074 711	82%	21 068 259	48%
		16.2/4C	Pilotprojekt och utveckling	37 082 993	26 045 088	70%	21 232 997	57%
	P4 Sum- ma			2 078 192 799	1 888 699 992	91%	1 200 403 750	58%
	P5	4.1/5C	Investeringsstöd till jordbruk	84 568 634	60 034 351	71%	49 978 195	59%
		4.1/5D	Investeringsstöd till jordbruk	125 782 122	96 998 607	77%	75 612 231	60%
		6.4/5C	Investeringsstöd för jobb och klimat	115 280 343	112 396 331	97%	106 946 820	93%
		6.4/5D	Investeringsstöd för jobb och klimat	125 663 608	107 621 979	86%	86 074 914	68%
		16.1/5C	Innovation jordbruk	21 113 684	21 151 557	100%	8 147 048	39%
		16.1/5D	Innovation jordbruk	16 854 905	16 693 386	99%	9 195 856	55%
		16.2/5C	Pilotprojekt och utveckling	6 888 829	6 362 887	92%	3 366 540	49%
		16.2/5D	Pilotprojekt och utveckling	19 495 576	18 817 311	97%	9 671 092	50%
	P5 Sum- ma			515 647 700	440 076 409	85%	348 992 696	68%
	P6	1.1/6A	Kompetensutveckling	46 449 519	36 635 869	79%	15 070 316	32%
		1.1/6B	Kompetensutveckling	25 477 607	16 585 904	65%	10 037 274	39%
		1.2/6A	Demonstrationer och information	117 227 669	75 022 442	64%	35 312 277	30%
		1.2/6B	Demonstrationer och information	31 194 095	23 489 264	75%	12 315 681	39%
		2.1/6A	Rådgivning	48 399 905	17 458 799	36%	9 161 410	19%
		2.1/6B	Rådgivning	13 791 278	11 277 057	82%	4 215 202	31%
		4.2/6A	Förädlingsstöd	68 787 107	57 203 520	83%	49 646 865	65%
		6.4/6A	Investeringsstöd för jobb och klimat	452 841 203	383 263 388	85%	307 348 188	63%
		7.2/6B	Småskalig infrastruktur	25 719 624	26 031 326	101%	24 894 038	97%
		7.3/6C	Bredband	4 352 531 722	4 481 371 523	103%	3 013 732 593	65%
		7.4/6B	Service och fritid på landsbygden	757 563 039	674 900 260	89%	568 011 417	70%
		7.5/6B	Infrastruktur för rekreation och turism	210 629 644	155 340 031	74%	93 202 472	41%
		7.6/6B	Natur- och kulturmiljö	249 913 711	229 547 272	92%	163 152 175	60%
		16.2/6A	Pilotprojekt och utveckling	443 618 466	319 819 216	72%	138 833 796	27%
		16.2/6B	Pilotprojekt och utveckling	238 852 763	216 613 149	91%	162 226 280	66%
		16.2/6C	Pilotprojekt och utveckling	22 813 621	22 300 981	98%	10 014 607	44%

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Stöd- typ	Prioritet kod	Insats- område kod	Namn på stöd	Programbudget 8	Beviljat, inkl. återflöde, SEK	Budget- utnyttjande, %	Utbetalt, SEK	Utbetalningsnivå, %
		16.5/6B	Samarbeten inom miljö	18 546 760	18 534 745	100%	13 334 945	72%
		19.1/6B	Förberedande stöd	73 479 527	56 104 559	76%	56 104 559	76%
		19.2/6B	Genomförande av lokala utvecklingsstrategier	1 564 587 414	1 313 007 462	84%	854 890 374	55%
		19.3/6B	Samarbetsprojekt	89 088 983	72 814 652	82%	45 702 813	51%
		19.4/6B	Driftskostnader	597 844 076	509 219 591	85%	354 760 456	59%
	P6 Summa			9 449 357 734	8 716 541 009	92%	5 941 967 739	63%
	P7	20.1/7	Tekniskt stöd	1 857 513 423	1 331 334 365	72%	1 331 334 365	72%
		20.2/7	Landsbygdsnätverket	83 100 000	61 701 269	74%	61 701 269	74%
	P7 Summa			1 940 613 423	1 393 035 633	72%	1 393 035 633	72%
Slutsumma				48 143 410 561	42 553 670 243	89%	37 805 611 522	79%

Bilaga 2

Tabell 12 Fördelad budget per handläggande myndighet, 2022-10-17

Grupperad budgetägande organisation	Fördelad budget	Totalt beviljat stöd inkl. ÖOS och OR justerat med återflöde	Totalt beviljat stöd inkl. ÖOS och OR justerat med återflöde i förhållande till Fördelad budget %	Faktiskt utbetalt inkl. ÖOS och OR	Faktiskt utbetalt inkl. ÖOS och OR i förhållande till Fördelad budget %	Totalt stöd i ansökan inkl. ÖOS och OR (ärenden under handläggning)
Jordbruksverket	2 233 572 487	2 019 450 041	90%	1 104 895 723	49%	92 510 920
Lokalt ledd utveckling	2 241 860 396	1 898 050 474	85%	1 255 353 644	56%	410 896 322
Länsstyrelsen	11 610 744 059	10 805 260 845	93%	7 799 099 878	67%	1 157 801 141
Sametinget	64 972 788	50 245 171	77%	29 209 735	45%	1 849 198
Skogsstyrelsen	309 924 888	271 457 850	88%	172 158 396	56%	14 057 873
Tillväxtverket	331 914 276	213 350 087	64%	133 776 670	40%	77 529 047

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden